

Generálmajor František BÜRGER - BARTOŠ

* 25. 11. 1898 Čertyně

† 15. 10. 1964 Praha

„... přestože bojoval v době okupace za osvobození českého národa, stal se po revoluci jeho třídním nepřitelem. Nesnažil se, aby pracoval ve prospěch lidově demokratické republiky, a stavěl se za zájmy kapitalistů.

Dne 1. 11. 1949 byl dán na dovolenou s „čekaným“, což jasně nasvědčuje tomu, že neměl kladný poměr a že se nesnažil zapojit do výstavby socialismu v naší vlasti ...

Hodnotíme-li celkově bývalého generála Bartoše, jest nutno konstatovat, že tento jest nebezpečným třídním nepřitelem, který by mohl být nebezpečným pro dnešní lidově demokratickou republiku.

Činím trestní oznámení na Františka Bartoše s tím, aby proti němu bylo zavedeno trestní řízení podle zákona č. 231/48 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky.“

Citovaný dokument dne 12. července 1950 podepsal krajský velitel Státní bezpečnosti v Praze ...

* * *

Jméno Františka Bürgera-Bartoše, podobně jako generála Karla Kutlvašra (viz VR 4/93, s. 140-141), je v naší novodobé historii spojeno s Pražským povstáním, ve kterém jako náčelník štábu „Velitelství Bartoš“ zahájil a řídil vojenské operace proti nacistickým okupantům v květnu 1945. Ale to komunistická historiografie příliš nepřipomínala. Ostatně mlčela o mnohém jiném, stejně jako o životních osudech brigádního generála Františka Bürgera-Bartoše.

Pocházel ze sedmi dětí chalupníka a nájemce hostince v Čertyni. V roce 1911 sice začal studovat na gymnáziu v Českých Budějovicích, ale studia nedokončil, neboť byl odveden do rakousko-uherské armády, a tak zkoušku dospělosti vykonal až v roce 1920. Sloužil u píseckého pluku, kde dosáhl hodnosti desátníka. Nejdříve se dostal do Haliče, později na italskou frontu, kde přešel do zajetí. Na podzim 1917 se přihlásil do vznikajících československých legií, s nimiž se na jaře následujícího roku vrátil na frontu. Důstojníkem

byl jmenován po ukončení kadetky dne 1. prosince 1918. Poté se zúčastnil bojů na Těšínsku a také na Slovensku. Po návratu do Čech sloužil v Kladně, odkud v roce 1926 odešel na Vysokou školu válečnou v Praze. Když studia úspěšně ukončil, působil rok ve štábu I. jezdecké brigády a následně od 1. října 1929 u 2. oddělení hlavního štábu. Zde využil svoji perfektní znalost maďarštiny. Nejprve jako referent a vedoucí studijní sekce Maďarsko. Funkci vykonával až do roku 1935, kdy se stal přednostou organizační, mobilizační a osobní skupiny (dále měl na starosti tisk, rozhlas, cenzuru a tzv. radionaslouchání). Tehdy se také podílel i na přípravě některých vládních nařízení k zákonu na obranu státu.

V říjnu 1936 se vrátil do rodných jižních Čech, neboť byl ustanoven náčelníkem štábu 5. pěší divize v Českých Budějovicích. Po nacistické okupaci se však vrátil do Prahy a okamžitě se zapojil do odboje. Osobně organizoval využívání zpráv zahraničního rozhlasu a jejich předávání ministerskému předsedovi generálu A. Eliášovi (viz VR 3/94, s. 137-140). Později, to již pracoval v penzijním oddělení ministerstva financí, navázal spojení s velitelem Obrany národa generálem Bedřichem Homolou (VR 6/94, s. 147-149) a po jeho zatčení s generálem Zdeňkem Novákem.

Pro oba generály získával informace podle jejich požadavků a zpracovával jim zprávy do formy vhodné pro přenos radiotelegrafickou cestou nebo kurýrem československé vlády v exilu. Kromě toho pomáhal důstojníkům před jejich odchodem za hranice, připravoval úkryty pronásledovaným a podporoval několik desítek rodin po vězněných, popravených nebo uprchlých vojenských gázistech. Jako bývalý zpravodajský důstojník nešel pochopitelně pozornosti gestapa. Naštěstí zůstalo jen u několika výsledků ...

Později, v červnu 1945, při loučení s aktivními důstojníky, kteří během německé okupace byli zaměstnáni na ministerstvu financí, připomněl: „... *ministerstvo financí přijalo bývalé důstojníky a vojenské osoby s porozuměním pro jejich situaci - nikoliv hmotnou, nýbrž morální; ztratili zdánlivě cíl svého života - bez křivdy jiným. Chtěli se mezi svými, nebyli cizím tělesem.*

V dobách perzekuce skýtalo záštitu, pokud bylo možno. Ve věcech podpory příslušníků popravených činilo nad své síly, dokud nebylo brzděno kolaboranty a čechouny, které dnes rázně vymítlo ze svých řad.

Naše činnost v ministerstvu financí byla jen z polovice úřední - valnou část času zabralo plnění vojenských povinností k národu. V tom jsme našli plné porozumění úředníků; bez zdráhání, ochotně, i když cíl a účel byl utajen.

V roce 1944 - 1945 spolupracovali otevřeně ke krytí činnosti a k pomoci vojákům. Nebylo případu odřeknutí, nebylo případu slabosti ani zrady od vysokého úředníka po finančního strážníka a zřízence.

Ministerstvo financí nás po šest let skrývalo ve svém aparátu, zde v ústředí i u podřízených úřadů, tak jako po šest let skrývalo vytesaný československý státní znak na průčelí své budovy pod nevinným povrchem. Ve dnech bojů poskytlo přístřeší a pomoc letecké složce Bartoše.

Děkuji jménem všech svých druhů Vám všem, kteří jste se snažili stejně jako my konat svou povinnost k vlasti a národu!

Když byl v červnu 1944 zatčen generál Novák, začal Bürger samostatně připravovat vojenskou akci proti okupantům v Praze. Od srpna 1944 si ve spolupráci s generálem Kutlvašrem zajistil místo pro budoucí vojenské velitelství Velké Prahy v Bartolomějské

ulici č. 5, a to v místnostech pražské protiletdecké ochrany s dokonalou spojovací sítí, které podřídil i organizaci velitelství „Bartoš“. Určil velitele jednotlivých úseků a jednotek, dal jim úkoly, a tak měl v podstatě jako jediný v Praze na jaře 1945 organizované jednotky a velitele v potřebném rozsahu pro nastávající boj. Jeho výsledky jsou všeobecně známé, méně již, že mu bylo, ale nejen jemu, vyčítáno, že s Kutlvašrem „zvorali“ Pražské povstání - především kvůli podpisu protokolu o německé kapitulaci z 8. května 1945.

Bartoš se teprve na podzim 1945 seznámil s dokumenty vysvětlující důvody, pro které byli signatáři protokolu o německé kapitulaci nepříznivě posuzováni a v důsledku toho i odstraněni z Prahy nebo z armády. Jedním z osudových dokumentů byla nota sovětského velvyslance Zorina, který vyhrožoval: „... Mám čest Vás upozornit na to, že, jak je patrné ve vzpomínaných dokumentech, před vstupem Rudé armády do Prahy, Česká národní rada předem připravila plány na záchranu německých vojsk a pomoc uchovat jim zbraně. Tyto plány byly publikovány s podpisy Alberta Pražáka, Josefa Smrkovského, Josefa Kotrlého, Jaromíra Nechanského, generála Karla Kutlvašra, podplukovníka Františka Bürgera, podplukovnicka Kadainky a dále výše uvedeného generála Vojtěcha.

V souvislosti s výše uvedeným mám čest Vám oznámit, že jmenované osoby hlásící se k plánům záchranu německých vojsk, poražených Rudou armádou v Čechách při postupu ku Praze, nemohou požívat důvěry velitelství Rudé armády a také zřejmě důvěry československé vlády a nemohou být v čele pražského vedení.“

Právě v souvislosti se sovětským útokem na představitele Pražského povstání prezident republiky Dr. E. Beneš vyslovil myšlenku o dvou pravdách: pravdě historické a pravdě politické ...

Ještě po roce Zorinův zástupce v Československu I. Čičajev (jinak rezident NKVD), arogantním způsobem vytýkal lidem z České národní rady, že německou kapitulaci neměli přijímat, tím prý ztratili čest, neboť měli bojovat do poslední kapky krve. Nevyslovil žádnou originální myšlenku, pouze opakoval osvědčenou Stalinovu taktiku: nepodporovat v zemích okupovaných německou říší národní revoluce. Právě proto muselo vykrváčet varšavské povstání a ze stejného důvodu neuspělo ani povstání na Slovensku. Vina České národní rady nemohla být ničím odčiněna. „Triumf osvobození“ Prahy Rudou armádou byl totiž poznamenán německou kapitulací před jejím příchodem. Takový čin sovětský diktátor kvalifikoval jako zradu, kterou nikdy a nikomu neodpustil. Ve svém impériu ji tvrdě trestal a tak se také stalo v Československu. Počáteční „neúspěch“ byl bohatě kompenzován již krátce po únoru 1948 v rámci takzvaného zostřeného třídního boje.

František Bartoš ještě zůstal ve funkci náčelníka štábu I. armádního sboru, ale jen do usnesení vlády ze dne 5. června 1945, kterým bylo ministerskému předsedovi uloženo, aby požádal příslušné politické strany o odvolání Josefa Kotrlého a Josefa Smrkovského ze Zemského národního výboru. Současně měl ministr národní obrany generál L. Svoboda přeložit do výslužby generála Karla Kutlvašra i Julia Fišera, podplukovníky Františka Bürgera-Bartoše a Jaroslava Kadainku a také štábního kapitána Jaromíra Nechanského. Šest z osmi Čechů podepsaných pod dokumentem o kapitulaci Němců mělo tedy o svůj osud postaráno ...

Vojenská rada při předsednictvu vlády potom vládě 2. srpna 1945 doporučila, aby „svolila ponechat v činné službě“ podplukovníka Bürgera a štábního kapitána Nechanského, vzhledem k jejich zásluhám v odboji. To ovšem neznamenalo, že jim bylo odpuštěno. Podplukovník Bartoš byl začátkem roku 1946 uklizen jako velitel

československé vojenské mise při spojenecké kontrolní komisi v Budapešti, kde kromě činnosti vojenského přidělence sledoval agendu repatriace československého státního a vojenského materiálu.

Odtud také reagoval na článek přednosty hlavní správy osvěty a výchovy plukovníka JUDr. J. Procházky o háchovštině, který byl uveřejněn ve Svobodném Československu. Ve své odpovědi mimo jiné uvedl: „*Napřed všeobecně o otázce všech vyjednávání s nacisty, o nichž se již dost napovídalo a pro něž se dnes hledají nejrůznější důvody a viníci podle toho, jak se to tomu či onomu hodí.*“

Organizoval jsem Prahu k boji a nikoliv k jednání a ani ve snu mi nenapadlo počítat s jednáním, ledaže by šlo o přímou kapitulaci nacistů ... Poněvadž již večer 5. května se k nám dostavil kapitán Jiří (Bartoš zde používá Nechanského krycí jméno - pozn. aut.) Nechanský jako zástupce Národní rady, byla tím otázka politického řízení bojů pro mne vyřízena, neboť Národní rada byla oprávněným politickým vedením a měla u vojenského velitelství své zástupce trvale s oprávněním schvalovat a ovlivňovat všechna naše opatření.

Česká národní rada přes svou vojenskou komisi, jež si hrála na funkci ministerstva národní obrany (podplukovník ing. Sameš, kapitán Marek, dnešní policejní ředitel v Praze a kapitán Nechanský) byla naším nadřazeným orgánem. Proto mne mnohdy překvapilo, když si po válce Česká národní rada osobovala roli kritika ve věci, o níž sama rozhodovala, respektive měla a mohla rozhodnout. Sem patří v první řadě otázka jednání s nacisty ...“

Generál Bartoš po třinácti měsících působení v Maďarsku odešel do Paříže na místo československého vojenského ataše u francouzské vlády. V září 1948 byl však odvolán a ustanoven velitelem Nejvyšší vojenské akademie. Jeden z posluchačů akademie - plukovník Reindl - ve své zprávě pro 5. oddělení hlavního štábu uvedl:

„Z dvaceti žáků je nás totiž 18 starých příslušníků strany, 1 pokrokový kandidát a jen 1 je kandidátem z přinucení, apatický k pokrokovému dění, plk. gšt. Krček. Ten si ale s gen. Bartošem nejlépe rozumí ze všech posluchačů a začínáme mít dojem, že už si spolu až příliš dobře rozumějí. Většina nás posluchačů absolvovala za 1. republiky Vysokou školu válečnou. Těšili jsme se do NVA, že se naučíme novým velitelským metodám od profesorů, žáků vysokých vojenských škol SSSR a zkušených bojovníků naší zahraniční armády přišlé z východu. Mají všichni poctivou snahu, učíme se metodám sovětského velení, ale ta pravá činnost velitele, plynoucí z politického uvědomění lidového velitele - bolševika je utápěna předválečným školometstvím velitele NVA, který novou výchovou velitele, plynoucí z radostného souhlasu a porozumění cesty našeho lidu do budoucnosti, v níž si voják - velitel musí najít své místo, neprovádí, buď z nemohoucnosti to pochopit, anebo možná z nesouhlasu. A tak se nám někdy zdá, že jsme vinou velitele ve staré válečné škole, jen se učíme jiným předpisům. To je zajisté velmi málo ...“

Logickým důsledkem podobných „zpráv“ byla dovořená s čekáním. Dne 28. října 1949 se generál Bartoš rozloučil s posluchači akademie. Podle zprávy informátora 5. oddělení „přišel za katedru a řekl: „Pánové, rozhodnutím ministra národní obrany jsem dán na dovolenou a po jejím uplynutí na zasloužený odpočinek. Děkuji Vám za spolupráci a přeji Vám mnoho zdaru při budování armády, která patří lidu a našim spojencům.“

Poté se uklonil a odcházel ... Generál Bartoš byl při svém krátkém projevu takřka zsinale blbě a z výrazu jeho obličeje bylo patrné, že rozhodnutí ministra národní obrany nelibě nese ...“

Namísto „zaslouženého odpočinku“ jej zatkla Státní bezpečnost. Atmosféru doby dostatečně charakterizuje žádost jeho manželky Marty ze dne 24. května 1950 na ministerstvu vnitra:

„Podepsaná žádá tímto zdvořile, aby jí bylo sděleno místo pobytu jejího manžela Františka Bartoše, brigádního generála ve výslužbě.

Jmenovaný byl dne 3. května 1950 o 23 hod. odveden členy Státní bezpečnosti ze svého bytu. Tři dny předtím se vrátil z ústavního léčení své vleklé žaludeční choroby. Nevzal s sebou ani své léky ani svůj umělý chrup ...

Žádám proto, aby mi bylo sděleno místo jeho pobytu, abych mu alespoň tyto nejnútnejší věci mohla doručit nebo poslat. Věřím, že tato moje žádost bude Vaším úřadem pochopena a vyřízena ...“

Nižší vojenský soud v Praze pak podle zákona č. 231/48 Sb. na ochranu lidové demokratické republiky mu vyměřil trest odnětí svobody na osm měsíců, včetně ztráty vojenské hodnosti pro přečin nedbalého uchovávání státního tajemství (ve svém bytě měl letecké snímky z první republiky). Skutečné důvody odsouzení dle „třídního zákona“ potvrzuje nejen citované trestné oznámení Státní bezpečnosti, ale i skutečnost, že František Bartoš nebyl po odpykání trestu propuštěn na „svobodu“, nýbrž postupně byl předáván do táborů nucené práce v Pardubicích, Jáchymově a Příbrami, kde byl držen až do 3. ledna 1953.

Když byl konečně propuštěn, pracoval jako úředník, později ve funkci vedoucího materiálně technického zásobování u Státního pedagogického nakladatelství v Praze. Ale to až v době, kdy jej Nejvyšší soud zprostil (5. listopadu 1957) původní obžaloby. Jistou satisfakcí byl i následný rozkaz ministra národní obrany, v němž mu byla vrácena hodnost generálmajora - ovšem jen v záloze. Do armády se již vrátit nesměl; snad proto věnoval tolik času právě Svazarmu, a to až do roku 1962, kdy jej postihl záchvat mozkové mrtvice a následné ochrnutí na levou část těla. Téměř dva a půl roku byl upoután na lůžko, než jej v říjnu 1964 vysvobodila smrt z utrpení ...

PhDr. Zdeněk Vališ